

PARADOXY ČESKO-SLOVENSKÝCH VZTAHŮ*

JANA RESCHOVÁ

Abstract: Paradoxes of the Czecho-Slovak relations

Since the split of the Czechoslovak federation in 1992, the Czech and Slovak relations have been generally presented and perceived as being still very close. This has been both stressed many times during highly formal intergovernmental events and manifested in countless nonofficial meetings between the two countries leaders. The Czecho-Slovak example is sometimes taken for a model to be followed in situations where any possible split or secession comes on the agenda in a unitary or regional state. First, this article suggests that the Czecho-Slovak case raises still after some 25 years doubts on the true legitimacy of the way the split of the federation was performed. Therefore cannot give ground for democratic constitutional change. Second, this article opens debate on paradoxes which may, if not taken seriously, prevent the development of the presumed proximity of both countries. Some trends towards *eloignement* are elaborated.

Keywords: constitution; legitimacy; split of the federation; close cooperation between the states

Klíčová slova: ústava; legitimita; rozdělení federace; těsná spolupráce mezi státy

DOI: 10.14712/23366478.2018.15

I.

Po zániku československého státu v roce 1993 bývají česko-slovenské vztahy označovány za nadstandardní. Hlásí se k nim státníci obou nástupnických republik, když při inauguracích do úřadu nebo jiných příležitostech ve formátech diplomatických jednání vzájemnou podporu a porozumění téměř automaticky do svých politických prohlášení včleňují. Za nadstandardnost se také považuje i to, že vedoucími diplomatických misí jsou jmenovány osobnosti veřejného a politického života, které symbolizují jistou kontinuitu osobních zkušeností a smysl pro porozumění nejen mezinárodních rozměrů vzájemných vztahů ale i vnitřního života společnosti ve státě mise. Je vhodné se také

* Tento článek byl vypracován v rámci programu PROGRES Q04. Autorka je docentkou na katedře ústavního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy.

zmínit o pravidelných setkáních a pracovních jednáních parlamentních skupin, nejvyšších soudů, odborných vládních a ministerských kruhů. K nadstandardním vztahům jsou ústavní činitelé také vybízeni ze zcela neoficiálních státních vztahů, jak taková výzva zaznívá z akademického prostředí v roce 1999: „*Vo vzájomných česko-slovenských vzťahoch bude v budúcnosti podstatná vzájomná ústretovosť politických reprezentácií. Vyše 70-ročné spolužitie v spoločnom štáte, jazyková a kultúrna príbuznosť, geografická poloha a nutnosť spoločného začlenenia medzi štáty EÚ, v ktorej i naďalej zostaneme najbližšími susedmi, si vyžaduje rozvíjať nadštandardné vzťahy.*“¹ Ke zcela přirozeným výzvám po kontinuitě přispívají nepochybně i výměnné kulturní projekty v oblasti divadelní produkce anebo programy hudebních festivalů jak klasické vážné hudby, tak i hudby jiných žánrů. Nelze ani pomíjet masovou mediální kulturu, která „hledá talenty“ bez ohledu na hranice mezi Českou a Slovenskou republikou. Nelze také opomenout otevřené studijní příležitosti nabízené uchazečům o studium na vysokých školách² nebo působení sportovců v klubech a účast v soutěžích sportovní ligy druhého státu. Pro účely tohoto textu však nelze pokrýt všechny stránky a úrovně rozvíjených vztahů, nebo hodnotit jejich dopad, efektivnost a další perspektivu jejich vývoje. Je také v jistém smyslu obtížné oddělovat striktně oblast mezistátně, mezivládně, institucionálně rozvíjených vztahů a oblast vztahů rozvíjených v soukromé, občanské, profesionální, nepolitické osobní rovině. Předpokládejme, že nadstandardnost mezistátních vztahů může být opravdová a „opravdovější“ tehdy, vychází-li a je-li založena na dobrých vztazích mezi lidmi obou států.

Nadstandardní česko-slovenské vztahy jsou také často uváděny jako příklad takové úrovně porozumění mezi oběma národy, která si zasluhuje jistou mezinárodní pozornost. A to zejména proto, že nabízí v zemích, kde sílí politické snahy o rozdělení státu, jisté podobné řešení. Belgické, skotské, katalánské či kanadské zdroje odkazují na rozpad Československa jako na model bezkonfliktní, přátelské, sametové rozluky partnerů, kteří si stále po 10, 20, nebo 25 letech mají co sdělit, mají na co vzpomínat, na co navazovat, k čemu se vracet a stále vědí, jak a co ve svých politických vizích propojovat. Velký díl úspěšného příběhu zániku jednoho státu a vzniku příběhů národně státních identit, je připisován způsobu, jakým k zániku společného státu došlo: totiž cestou rychlého a transakčně nejméně nákladného a politicky nejméně náročného procesu.

Pro ilustraci uvedu jen rychlost, s jakou byly přijímány zákony a jiná usnesení Federálního shromáždění. Podle jednacího řádu FS bylo možné projednávat návrhy zákonů ve schůzi až po 48 hodinách poté, co byl návrh zákona podán. Pokud taková lhůta nebyla dodržena, o projednání návrhu hlasovaly sněmovny přímo na schůzi. Ze stenografických protokolů jednání na společných schůzích sněmoven Federálního shromáždění je zřejmé, že sněmovny takový souhlas přímo v plénu s projednáváním návrhů udělovaly, a to i například v případech, kdy zvýšená obezřetnost k hospodárnému využití prostředků z rozpočtu federace byla žádoucí. Za takový případ rychlého projednávání návrhu lze považovat návrh ministra financí k použití prostředků státních finančních rezerv federace k řešení problémů likvidity ČSOB ke krytí dluhu, ve výši cca 9,8 mld. Kčs,

¹ NIKODÝM, Dušan: Kontinuita a samostatné republiky. *AUC Iuridica* 1–2/1999, s. 189.

² Nelze však neuvést, že atraktivnost získání vysokoškolského stupně vzdělání v ČR je pro slovenské studenty mnohem vyšší než pro české studenty v SR.

který Československá obchodní banka převzala na úhradu závazků státu.³ Výsledná forma návrhu usnesení, který byl odhlasován, se tvořila v přímém přenosu od mikrofonu předsedajícího. Dnes by taková rychlost a takové nedostatky nemohly ve světle obecně přijatých principů ústavně konformní parlamentní procedury obstát.

Tuto cestu (dnes by se i používal termín „cestovní mapa“ – *road map*) označuji za příběh se zpětnou legitimací dokonaného aktu,⁴ tedy legitimací, která byla naplněna až následným vnímáním rozhodnutí o rozdělení společného státu jakožto vzájemně výhodného aktu a byla potvrzena vzájemnými dobrými vztahy spolupráce mezi státy a vzájemným respektováním postojů vládních a ústavních činitelů.⁵ Tvrdím, že v době přijímání ústavního zákona o zániku federace nebyla legitimita dána zdola (z vůle lidu) a mám za to, že parlamentní volby konané 6. června 1992 nedaly zvoleným poslancům mandát k rozhodnutí o rozdělení federace. Aniž by bylo nutné vracet se ke všem aspektům a pravděpodobným důvodům zániku československé federace, jsou zde stále přítomné otázky, které se z ústavně právního pohledu stále vracejí a z hlediska historické korektnosti a snahy nezapomínat, jsou důležité. Jde například o otázky jako:

- Jaký byl obsah mandátu poslanců zvolených ve volbách 6. června 1992 a k čemu zvolené poslance do federálního zákonodárného sboru a do republikových rad zavazoval?
- Jak by mohl probíhat test odpovědnosti a loajality vůči federaci?
- Jaký byl a jaký mohl být optimální legislativní proces a postup při hlasování o návrhu ústavního zákona o zániku federace?

Jak z dostupných stenografických záznamů vyplývá, v ústavně-právních výborech FS se po volbách v roce 1992 zvažovaly například varianty o konání celostátního referenda a případně i o ratifikaci ústavního zákona o zániku federace národními radami obou republik. Jak známo, tyto alternativy ve prospěch legitimacy aktu nebyly realizovány.

Mimo uvedené příklady, které byly v reálném politickém čase „na stole“, bychom si dnes mohli troufnout promítnout argumentaci přijatou Ústavním soudem ČR ve věci zrušení ústavního zákona o zkrácení volebního období Poslanecké sněmovny,⁶ a namítnout, že tehdy řádně zvoleným poslancům Federálního shromáždění byl v důsledku přijetí ústavního zákona o zániku československé federace zkrácen mandát *ad hoc* přijatým zákonem a že jeho přijetí nemělo oporu ve federální ústavě. Taková projekce by vedla k uplatnění podobných důvodů pro možné zrušení ústavního zákona, a dospěli

³ Poslanec Sněmovny národů Federálního shromáždění, Zdeněk Masopust k danému postupu tehdy uvedl: „*Nemám sebemenší námitky proti meritů návrhu, který se nám předkládá. Ale to, co se nám zde předkládá, není návrh normativního textu. Nám se v podstatě předkládá důvodová zpráva.*“ Viz stenoprotokol ze společné schůze Sněmovny lidu a Sněmovny národů (tisk č. 200) ze dne 16. 12. 1992.

⁴ „*V reakci na rozdělení společného státu mě zarazí projevy jakési fatální bezmoci – všichni v té či oné formě litují rozpad státu, současně však jedním dechem dodávají, že se s tím, nedá nic dělat.*“ Podivný jev v demokratickém státě, kde má rozhodovat svobodně projevovaná vůle občanů.“ Citát Jiřího Pelikána uveden v publikaci Kučerová, S. a kol. (ed.): *Česká a slovenská otázka v soudobém světě. Základy naší hodnotové orientace.* Brno: Konvoj, 2002, s. 310.

⁵ Uvedené poznámky jsem přednesla na shromáždění poslanců bývalého Federálního shromáždění ČSFR k 20. výročí zániku čs. federace, dne 8. 1. 2013.

⁶ Jde o nález Ústavního soudu ČR vyhlášený pod č. 318/2009 Sb., jímž se zrušil ústavní zákon č. 195/2009 Sb.

bychom k takové interpretaci, která by trvání federace teoreticky ospravedlnila. Nebylo však ani návrhu, jimž by se ústavní soud zabýval a nebylo ostatně ani ústavního soudu, který by takový nález vydal. Smyslem naznačeného srovnání není spekulovat o tom, co se nestalo a ani se nemohlo stát, ale spíš poukázat na více než komplikovanou ústavní situaci tehdy vyvolanou dohodou dvou lídrů politických stran, kteří nenašli cestu k integraci politik ve federální logice kompromisu. Ústavní instituce (jak federální, tak republikové) svými akty tuto politickou dohodu následovaly. Z uvedeného jednoznačně vyplývá, že zvolená cesta zániku federace nebyla z pohledu ústavně právní doktríny jednoznačně konformní. Avšak bylo-li sledovaným cílem tehdejší politické reprezentace tlumit všemi prostředky politického vlivu potenciální růst konfliktů o charakteru politické, sociální a ekonomické transformace společnosti a státu, potom nikterak nelze popřít, že československý příklad byl jistě ojedinělý. Tedy ojedinělým příkladem pokojného řešení tehdy politicky rozmělněné federální ústavnosti.

Z výše uvedených důvodů je ona následná (rozuměj: po zániku federace) konsolidace vzájemných vztahů, v nichž převládá oboustranná snaha hledat uspokojivá řešení případných problémů, tak významná. Do těchto vztahů se promítají i snahy o koordinovaný postup obou států v jednáních o evropských politikách. Evropské záležitosti jsou v obou státech vnímány jako veřejné politiky o potenciálně sdílených zájmech.

Symptomatickým obrazem vzájemného pojetí vztahů, které se zařadily ke vztahům „mezinárodním“ je obraz složený z příspěvků autorů ve sborníku „Česká a slovenská otázka v soudobém světě“.⁷ V něm se zánik Československa stal sám mezinárodní, a nejen vnitrostátní otázkou, nikoli jen proto, že má být připomínán (viz příležitost k výročím v podtitulu publikace) ale zejména proto, že má být svědectvím pro budoucnost. Svědectvím o tom, jak v mezistátních institucionalizovaných vztazích není moudré zapomínat na to, co překlenuje hranice historických etap, překračuje území států, překonává institucionální a normativní sevřenost politického prostoru. Pojetí toho, co zůstává navzdory zániku státu a zrodu nových státností, autoři vtělili do hodnot demokratické občanské odvahy, do kritického racionalismu, etické tolerance různosti a také humanistických pramenů obhajoby politických cílů. Takové pojetí bylo v progresivních ideách obsaženo v československé státnosti, která tímto svým dílem je příspěvkem do evropského unijního prostoru sdíleného s ostatními členskými státy. S takovou ideou autoři ve své většině domácí, vstupovali do debaty o přípravách na vstup obou států do EU.

V roce 2002 tedy v době, kdy členství Slovenska v EU nebylo jisté, premiér České republiky vyjádřil podporu jeho vstupu do Unie.⁸ Tím se politicky vyjádřená solidarita, podložená sdílenou historickou zkušeností, dostala do mezinárodního prostoru a svým vyzněním vzbuzovala opravdové a upřímně míněné naděje. Koneckonců i pozdější projevy vzájemnosti na půdě Evropského parlamentu, jako byla podpora členství slovenské vládní politické strany Smer-SD ve frakci Evropské socialistické strany nebo pravidelná společná setkávání českých a slovenských poslanců, tomu svědčí. Nyní, v roce 100. výročí vzniku Československého státu může slovenský premiér konstatovat:

⁷ Cit.viz výše.

⁸ V daném kontextu tím nechci tvrdit, že vstup Slovenska do EU závisel na podpoře ČR.

„S Českou republikou máme nadstandardné vzťahy a úzko kooperujeme pri pred-sadzovaní spoločných záujmov v rámci EÚ. Zhodneme sa aj v Bratislave aj v Prahe, že naše rozdelenie bolo v danom čase najrozumnejšie politické rozhodnutie, aj keď ako každé rozdelenie, či už v súkromnom živote, prináša istý sentiment a nostalgiu. To je však emócia a na nej môžeme aj do budúcnosti stavať racionálne a vzájomne výhodné vzťahy.“⁹

Proximita vzťahů je také často dokládána sociologickými průzkumy veřejného mínění, kdy je správnost rozpadu federace potvrzována zpětně i těmi skupinami respondentů, kteří původně se zánikem federace nesouhlasili, ale dnes jsou spokojeni s takovým stavem vzťahů, jak se vyvinul v průběhu následujících let. Správnost rozhodnutí je také doložena obvykle i zkušenostmi mladé generace, která dnes dobu zániku společného státu vnímá optikou vzpomínek svých blízkých. Pokud dnes o již historicky vzdálené události nemá konkrétní představu, zejména o tom, jak složitá jednání o zániku státu na všech úrovních státních orgánů, politických stran a veřejných fór probíhala, je vystavena možná až příliš zjednodušenému optimismu o snadných a dobrých řešeních. Optiku vzťahů mezi oběma státy si potom utváří podle přirozené osobní a reálně přítomné zkušenosti, která tu více tu méně přináší sebou „prvek slovanské vzájemnosti“.

Na jakých základech lze stavět onu vzájemnost tak, aby nebyla nostalgická a sentimentální, a aby byla racionální a výhodná? Jaké jsou parametry emocí prostých hodnot a cílů, v jejichž prostoru lze vzájemně česko-slovenské vzťahy rozvíjet?

II.

S jistou dávkou odvahy, s jakou si dovolím překročit meze oborových analýz a nahlížet na česko-slovenské vzťahy jinak než prizmatem diplomatických vzťahů, se domnívám, že vzťahy mezi Českou republikou a Slovenskou republikou nejsou záležitostí pouze mezivládní či mezinárodní úrovně. Jsou také vzťahy utvářenými mezi lidmi dvou národů, jsou vzťahy, které mají jistý potenciál nést obsah a smysl „toho, co přesahuje institucionální formalizmus“ a může tedy provázet jejich nadstandardní kontinuitu i napříč hranicemi a staletími. Tyto vzťahy vytvářené cílevědomě dobrovolně nebo příležitostně, neuvědoměle a nahodile¹⁰ překlenují pojetí paměti obyvatelstva identifikovaného teritoriálním vymezením identity státu. Základ takových vzťahů však není nikdy sám o sobě samozřejmý a už vůbec ne trvalý. Nositeli takových vzťahů nejsou totiž jen pamětníci, respektive generace těch, kteří žili ve společném státě, byli jeho součástí a tvořili jeho historii ale i ti, pro které bývalý společný stát představuje jistou ohraničenou, vymezenou a zapomínanou identitu. Pokud v obou státech převáží

⁹ Dostupný online: <http://www.vlada.gov.sk/vyhlasenie-predsedu-vlady-sr-roberta-fica-pri-prilezitosti-25-vyrocia-vzniku-sr> [cit. 1. 1. 2018]

¹⁰ Výkon základní vojenské služby, výkon povolání, smíšená manželství, příprava na povolání a studium, dostupnost sdělovacích médií v jiném než mateřském jazyce, dopravní mobilita to jsou jen některé z faktorů a institucí, které komunikaci mezi příslušníky obou národů otevíraly. Není nezajímavé i konstatovat, že volební zákony umožňovaly i volbu občana jedné republiky být zvolen do Federálního shromáždění (do Sněmovny lidu) za volební obvod v druhé republice. Je však nutné připomenout, že i tehdy šlo i o jediné případy.

přesvědčení, že dnešní vlastní státnost byla historicky výlučnou samozřejmostí, přirozeně danou a státností, která se vzdaluje podmínkám, z nichž vycházela, je optimistická vize o přirozeně založených hlubších kořenech nadstandardních vztahů mezi oběma republikami vážně otřesena.

Název příspěvku vybízí k tomu, aby byly v základních tezích nastíněny paradoxy česko-slovenských vztahů. K tomu je nezbytné vrátit se k tomu, co bylo na začátku konce společného státu. Pojem paradoxu nerozvíjím ve smyslu exaktní matematické vědy a logiky ani ve smyslu klasického filozofického rozpracování. V daném kontextu paradoxy vnímám jako protiklady v pojetí smyslu vzájemnosti, blízkosti a příbuznosti a v projevech oddělených identit.

PARADOX 1

Československo vzniká v době, kdy si byli jeho budoucí občané v tehdejší válkou rozvráceném Rakousku-Uhersku společensky, jazykově, politicky, nábožensky a kulturně vzdáleni. K rozdělení československého státu dochází v historickém okamžiku, kdy společnost si byla v obou republikách z hlediska sociálních parametrů blízkosti nejbližší. Taková blízkost, i když nepatří k druhu tvrdých sociologických dat a je tzv. *soft* ukazatelem, není možná srovnatelná s jinou sociální realitou v jiných státech.

PARADOX 2

Ústavní zakotvení československého jazyka v roce 1920 jako jazyka státního, oficiálního (jímž se v § 4 stanovilo, že *slovenské úřední vyřízení k podání českému nebo úřední vyřízení k podání slovenskému pokládá se za vyřízení, jež stalo se v jazyku podání*),¹¹ otevíralo prostor pro srozumitelnost sdělení a komunikace ve veřejném a občanském životě po celá další desetiletí. Srozumitelnost byla nejvíce rozvinuta právě ke konci federace, která oběma jazykům nabídla široké využití v kulturní, občanské, politické a soukromé sféře. Dnes je slovenská zákonná úprava¹² relativně přísná, pokud jde o používání prostředků ochrany státního jazyka. Ve vztahu k naší otázce je významné ustanovení sub § 5 písm. h) zákona č. 270/1995 Z. z., které se vztahuje na vysílání audiovizuálních děl, „*ktorých dabing v jazyku splňajúcom požiadavku základnej zrozumiteľnosti z hľadiska štátneho jazyka bol vyrobený pred 1. januárom 2008 a ktoré boli odvysielané na území Slovenskej republiky pred 1. januárom 2008*“. Čeština se tedy stala jazykem, který splňuje, za jistých předpokladů podmínku jazyka základní srozumitelnosti. Pokud však zákonné podmínky nejsou splněny a dabing do slovenštiny není zajištěn, dopouští se subjekt zajišťující audiovizuální vysílání správního deliktu. Jak na to upozorňuje orgán státního dohledu, tedy ministerstvo kultury SR ve své zprá-

¹¹ Zákon č. 122/1920 Sb. z. a n. ze dne 29. února 1920, podle §129 Ústavní listiny, jímž se stanoví zásady jazykového práva v Republice československé.

¹² Zákon Národnej rady Slovenskej republiky z 15. novembra 1995 o štátnom jazyku Slovenskej republiky č. 270/1995 Z. z. v platném znění.

vě o stavu používání státního jazyka,¹³ masové sdělovací prostředky jak veřejnoprávní tak i soukromé jsou povinny se vystríhat používání nespisovných výrazů a nesprávné výslovnosti a to včetně bohemismů.¹⁴ Zaujme i sankce udělená veřejnoprávní televizi (RTVS Dvojka) za vysílání programu „Večerníček“, který byl vysílán v českém jazyce, čímž byla porušena povinnost vysílat program určený nezletilým dětem do 12 let s dabingem do slovenštiny. Aniž bych chtěla zpochybnit snahu zákonodárce posilovat kulturu a jazykovou čistotu komunikace skrze hromadná sdělovací média, mám za to, že schopnosti základního porozumění komunikace v jiném jazyce se získávají v raném dětském věku a že kulturní dědictví právě ověřené přes působení dětských edukativních programů má vliv na utváření povědomí o hodnotově blízkých kulturách národů. Stejně tak i typické výrazy, nepřeložitelné průpovídky často tradované v běžné komunikaci a citované z divácky oblíbených děl, jako „čo bolo to bolo, terazky som majórom“, „pelíšky“, „a je to!“, „sladké mámení“, nelze považovat za potenciální riziko a hrozbu pro čistotu jazyka. Česká právní úprava v zákoně č. 500/2004 Sb. (správní řád) pracuje s institutem jednacího jazyka, pokud jde o řízení a vyhotovování písemností podle správního řádu. V § 16 odst. 1 zákona se uvádí, že účastníci řízení mohou jednat a písemnosti mohou být předkládány i v jazyce slovenském. Podání ve slovenském jazyce je tedy úřady považováno za dostatečně srozumitelné, aby nemuselo být úředně překládáno. Nelze si však nevsímat snah i na české straně upravit zákonem statut státního jazyka.¹⁵ Otázkou tedy zůstává, zda právně petrifikovaná jazyková identita a výrazová čistota se nemůže zvrátit v jistou bariéru bránící propustnosti vzájemně srozumitelné komunikace.

PARADOX 3

Jazyková blízkost a srozumitelnost sdělení není jen záležitostí lingvistikou. Je také srozumitelností obsahu, příběhu komunikace a kontextu postojů subjektů komunikace. A ta se dnes vytrácí. Česká veřejnost dnes mnohem méně intenzivně sleduje to, co je významné pro slovenskou společnost, to, co dominuje v kulturním a politickém sdělování.

PARADOX 4

V roce 1992 ústavní většina (totiž 2/3 poslanců Federálního shromáždění přijaly ústavní zákon o zániku federace, když 101 poslanců z 300 pro něj nehlasovalo) přijala rozhodnutí, které více svědčilo o rozštěpenosti politické reprezentace v obou republikách než o rozpolcenosti Čechů a Slováků. Dnes se ústavní reprezentace obou

¹³ Tretia správa o stave používania štátneho jazyka na území Slovenskej republiky (schválená vládou Slovenskej republiky 2. marca 2016). Dostupné online: <http://www.culture.gov.sk> [cit. 1. 1. 2018].

¹⁴ Ve výše citované zprávě se uvádějí příklady bohemismů jako „kľud“, „som vyriadená“, „trafil sa do brány“.

¹⁵ Tisk PS PČR ze dne 12. 12. 1995, návrh poslance J. Hájka a dalších na vydání zákona o státním jazyce ČR a o jazycích národnostních menšin. Dostupné online: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky> [cit. 1. 1. 2018]

států hlásí k dobrým a dávným tradicím vzájemné blízkosti v situaci, kdy se vytrácejí zdroje pro pevné občanské ukotvení perspektiv vzájemnosti.

PARADOX 5

Je-li rozdělení československého státu dáváno za vzor, je to často proto, že je opředeno mýtem o tom, že všichni občané s rozdělením souhlasili, a tudíž bylo samo osobě dobrým řešením. Československé řešení zániku státu tehdy zapadalo do celkové transformační atmosféry příznivé pro přijímání rychlých ekonomicky úsporných a politicky efektivních rozhodnutí. Dnes by však ani Katalánci, ani Skotové ani Vlámové nebyli nadšeni následovat takovou *road-map*, jakou procházelo Československo.

PARADOX 6

Nástupnické státy se oba opřely o jiný základ své státnosti: Česká republika na občanském principu jako republika občanů a Slovenská republika na principu národním jako republika státotvorného národa. Dnes je Slovenská republika státem, který se hlásí prohlášením svých vrcholných ústavních činitelů k hlubší a těsnější evropské integraci a euroatlantické sevřenosti. Skutečnost, že takový postoj zaujímá prezident, předseda vlády a předseda Národní rady SR, je vyjádřením dostatečně zřetelným a zavazujícím pro všechny subjekty mezinárodních vztahů. Tato orientace je navíc zvýrazněna vůlí „*podporovať budúcnosť Slovenska v jadre európskej integrácie*“.¹⁶ Ve srovnání s postojem ústavních činitelů v České republice nelze nevidět setrvale přítomná rezervovaná a skeptická prohlášení vůči vývoji evropské integrace a směřování Evropské unie. Jsou jimi více nebo méně ospravedlňovány důvody k obhajobě národních zájmů a k podpoře českého národního (a ekonomického) patriotismu.

III.

Uvedené paradoxy nejsou nezbytně překážkou pro rozvoj intenzivních a nadstandardních vztahů mezi oběma státy. Nemohla bych si upřímněji přát jiný než právě takový vývoj. Nemohu se však ubránit jistých varování, k nimž mne opravňuje má osobní životní dráha, profesní zájem a odborná specializace. Nadstandardní vztahy mezi státy nemohou mít trvalý základ, pokud nebudou zakotveny v občanské veřejnos-

¹⁶ „*Európska únia je pre Slovensko a jeho občanov životným a hodnotovým priestorom, ktorý nemá alternatívu. Má jednoznačne pozitívny vplyv na ekonomický, sociálny aj politický rozvoj našej krajiny, a preto sa Slovensko vydalo cestou čo najhlbšej spolupráce v EÚ. Z pohľadu Slovenska uprednostňujeme spoločný postup všetkých členských krajín únie. Tento spôsob chceme presadzovať spoločne s našimi susedmi, predovšetkým vo Východnej Európe a s našimi strategickými partnermi. Zároveň však sme pripravení, v prípade ak bude skupina krajín postupovať v určitých oblastiach rýchlejšie, byť súčasťou takého procesu.*“ Vyhlásenie ústavných činiteľov k prioritám členstva Slovenskej republiky v Európskej únii a v Severoatlantickej aliancii ze dne 23. října 2017. Dostupné online: <http://www.vlada.gov.sk/vyhlasenie-ustavnych-cinitelov-k-prioritam-clenstva-slovenskej-republiky-v-europskej-unii-a-v-severoatlantickej-aliancii/> [cit. 1. 1. 2018].

ti, jejíž postoje nejsou měřitelné jen výzkumy veřejného mínění. Jsou také testovány blízkostí veřejného komunikačního prostoru, zájmem o dění v sousedním státě a snahou přijímat rozmanitost a jinakost v přirozených lidských vztazích.

doc. JUDr. Jana Reschová, CSc.
Právnická fakulta Univerzity Karlovy
reschova@prf.cuni.cz